

Ajalooline teoloogia (TÜ.25.02.03)

Kursuse õppejõud – Tarmo Toom

Ainemaht 6EAP – millest on 30 kontaktõppe tundi ja 126 tundi iseseisvat tööd

Õpiväljundid. Õppeaine lõpuks magistrant

- Teab, mida ajalooline teoloogia endast kujutab ja milliseid peamisi teoloogilisi probleeme on kirikuloo jooksul arutatud;
- Tunneb aksepteeritud teoloogiliste seisukohtade poolt ja vastuargumente;
- Mõistab peamiste teoloogiliste seisukohtade erisusi, arvestades nende kujunemist ja teisenemist läbi kirikuloo kuni 17. sajandini (baptistliku liikumise alguseni);
- Analüüsib enda teoloogilisi seisukohti ja nende kujunemist kristliku õpetuse põhjal.

Hindamismeetodid ja hindamiskriteeriumid

Hindamine on eristav

Hindamismeetodid	Tähtaeg	Hindamiskriteeriumid
Esimene eksam (loengud 1-8)	23.10.2026 E	• Tudeng demonstreerib loetu ja kuuldu mõistmist, koherentset kaasamõtlemist ja asjatundlikkust; • Eksamid kontrollivad kohustuslikust kirjandusest ja loengutest arusaamist ning materjali tundmist A – vastused eeskujulikud, analüüsi sügavus ja aine tundmine silmapaistev, seosed põhjalikud ja leidlikud, teemakäsitus loogiline B – vastused head, seoste analüüs ja aine tundmine hea, teemakäsitus enam-vähem loogiline ja ladus; C – vastused keskpärased, teemakäsitluses ilmnevad mõned nõrgad kohad; aine tundmine rahuldav D – vastused nõrgad, seoste analüüsi ja aine tundmine jätavad soovida, teemakäsitus pealiskaudne F – aine tundmine mitterahuldav
Teine eksam (loengud 9-14)	27.11.2026 E	
Kolmas eksam (loengud 15-22)	23.01.2027 E	
Neljas eksam (loengud 23-30)	27.03.2027 E	

Lõpphinde kujunemine

Ainekursuse hindamine on eristav. Neli eksamit peavad olema tehtud vastavalt hindamiskriteeriumitele ja **õigeaegselt**. Kõik neli nõuet on 25% lõpphindest.

Õppeprotsessi kirjeldus koos kuupäevadega

Iseseisev töö	Kontaktõpe	Kontaktõppe sisu ja meetodid
---------------	------------	------------------------------

Vt. tabeli all olevat lugemiskava ja loe kohustuslikku kirjandust <u>enne</u> loenguid!	18.09.2026	1. Sissejuhatus, Varakristlik kirjandus (apostlikud isad, apoloogiad, apokrüüfid) 2. Varakristlikud hereesiad (gnostitsism, markionism, montanism) 3. Autoriteedikriis, süstemaatiline teoloogia 4. Pühakirja tõlgendamine (hermeneutika)
	16.10.2026	5. Õpetus Kolmainsusest 6. Kristoloogia 7. Oikumeenilised kirikukogud 8. Eklesioloogia
		Esimene eksam
	17.10.2026	9. Soterioloogia 10. Kas kristlik kirik langes? Sissejuhatus keskaja teoloogiasse 11. Predestinatsioonitüli 12. Hereesiad
	20.11.2026	13. Euharistiatülid 14. Skolastika
		Teine eksam
		15. Protestanlikud reformatsioonid, sissejuhatus 16. Protestantlike reformatsioonide kontekst (kontsiliarism, humanism, apokalüptitsism)
	16.12.2026	17. Luterlik reformatsioon: õigeksmõistmine I 18. Õigeksmõistmine II 19. Zwingli; Šveitsi reformatsioon; euharistiatüli 20. Radikaalsed reformatsioonid
	16.01.2027	21. Ristimistülid 22. Calvin; Prantsuse reformatsioon; eklesioloogia
		Kolmas eksam
		23. Erasmus ja Luther vabast tahtest; Madalmaade reformatsioon; predestinatsioon; arminiaanlus 24. Inglise reformatsioon

	19.02.2027	25. Protestantlikud usutunnistused 26. Katoliiklik reformatsioon 27. Protestantlus ja katoliiklus 28. 17. saj. protestantlik skolastika
	20.03.2027	29. Puritaanlus 30. Pietism
		Neljas eksam
Õppeaine läheb lukku	01.04.2027	

Kohustuslik lugemine:

Varakristlus

1. Sissejuhatus, Varakristlik kirjandus (apostlikud isad, apoloogiad, apokrüüfid)
LOE: *Varakristlik teoloogia*, 17-45.
2. Varakristlikud hereesiad (gnostitsism, markionism, montanism)
LOE: *Varakristlik teoloogia*, 47-72.
3. Autoriteedikriis, süstemaatiline teoloogia
LOE: *Varakristlik teoloogia*, 73-96.
4. Pühakirja tõlgendamine (here´meneutika)
LOE: *Varakristlik teoloogia*, 97-124.
5. Õpetus Kolmainsusest
LOE: *Varakristlik teoloogia*, 125-146.
6. Kristoloogia
LOE: *Varakristlik teoloogia*, 147-167.
7. Oikumeenilised kirikukogud
LOE: *Varakristlik teoloogia*, 169-206.
8. Eklesioloogia
LOE: *Varakristlik teoloogia*, 207-225.
9. Soterioloogia
LOE: *Varakristlik teoloogia*, 227-254.

Keskaeg

10. Kas kristlik kirik langes? Sissejuhatus keskaja teoloogiasse
11. Predestinatsioonitüli
LOE: Bell, 17. peatükk
12. Hereesiad
LOE: Madigan, 10. peatükk
13. Euharistiatülid
LOE: Bell, 15.-16. peatükk
14. Skolastika
LOE: Madigan, 13. peatükk

Reformatsioonid

15. Protestanlikud reformatsioonid, sissejuhatus
LOE: Lindberg, 1. peatükk
16. Protestantlike reformatsioonide kontekst (kontsiliarism, humanism, apokalüptitsism)
LOE: Lindberg, 2. peatükk
17. Luterlik reformatsioon: õigeksmõistmine, Jumala õigus, indulgentsid
LOE: Lindberg, 3. peatükk
18. Õigeksmõistmine II: arm, usk, meeleparandus sakrament, head teod
LOE: Lindberg, 4. peatükk
19. Zwingli; Šveitsi reformatsioon; euharistiatüli
LOE: Lindberg, 7. peatükk (korda lk 111-117)
20. Radikaalsed reformatsioonid
LOE: Lindberg, 6. (lk 117-136) ja 8. Peatükk; *Schleitheimi artiklid* (1527)
<https://courses.washington.edu/hist112/SCHLEITHEIM%20CONFESSION%20OF%20FAITH.htm>
21. Ristimistülid
LOE: (korda lk 154-168); Zwingli, *Treatise on Baptism; The Second and Third Zürich Disputations*
22. Calvin; Prantsuse reformatsioon; ekklesioloogia
LOE: Lindberg, 10. ja 11. peatükk
23. Erasmus ja Luther vabast tahtest; Madalmaade reformatsioon; predestinatsioon; arminiaanlus
LOE: Lindberg, 12. peatükk
24. Inglise reformatsioon
LOE: Lindberg, 13. peatükk
25. Protestantlikud usutunnistused
LOE: Lutheri Väike katekismus, <https://eelk.ee/katekismus/>
26. Katoliiklik reformatsioon
LOE: Lindberg, 15. peatükk
27. Protestantlus ja katoliiklus
LOE: Lindberg, 9. peatükk
28. 17. saj. protestantlik skolastika
29. Puritaanlus
LOE: Stephen Wright, *The Early English Baptists, 1603-49*. Martlesham: Boydell & Brewer, 2006, 1. peatükk.
30. Pietism
LOE: Spener, *Pia desideria*

Kirjandus:

NB! Tudengitel palun endale muretseda kaks raamatut: Lindberg ja Toom. Ülejäänud lugemised postitatakse Moodle-sse.

David N. Bell, *Many Mansions: An Introduction to the Development and Diversity of*

Medieval Theology. Cistercian Studies 146. Kalamazoo: Cistercian Publications, 2000.

Carter Lindberg, *The European Reformations*, 3d ed. London: Wiley-Blackwell, 2021.

Kevin Madigan, *Medieval Christianity: A New History*. New Haven: Yale University Press, 2015.

Tarmo Toom, *Varakristlik teoloogia*. Tartu: Tartu ülikooli kirjastus, 2026.

Soovitavad teatmeteosed:

Brill Encyclopedia of Early Christianity, ed. D. Hunter et al. Leiden: Brill, 2024, 6 vols.

The Cambridge History of Reformation Theology, eds. K. G. Appold and N. Minnich. Cambridge: Cambridge University Press, 2023.

The Oxford Handbook of Medieval Christianity, ed. J. H. Arnold. Oxford: Oxford University Press, 2014.

The Oxford Handbook of the Protestant Reformations, ed. U. Rublack. Oxford: Oxford University Press, 2017.